

Osteopatia. Què és i quines aplicacions té en la pediatria

Ainhoa Goenaga, Débora Mínguez

Unitat Assistencial d'Osteopatia. USP Institut Universitari Dexeus - ICATME - Barcelona

Introducció

L'osteopatia és un mètode de diagnòstic i tractament manual, i una filosofia de la cura de la salut que es va originar als Estats Units al final del segle XIX, i que avui dia continua sent poc coneguda pel públic i pel món sanitari en general.

Andrew Taylor Still (1828-1917), considerat el pare de l'osteopatia, va néixer a l'estat de Virgínia, fill d'un predicador metodista metge i constructor de molins que es va traslladar amb la seva família, primer a Tennessee i després, el 1837, a una àrea remota de Missouri. Still va començar a ajudar el seu pare en les tasques de predicador, i també en la pràctica mèdica, fins a convertir-se eventualment en aprenent. Més tard va rebre una llicència per exercir la medicina i, durant el 1860, va completar l'educació mèdica a la Universitat de Metges i Cirurgians de Kansas City, a l'estat de Missouri.

En aquell temps es tenien escassos coneixements sobre bacteris i esterilització, l'anestèsia s'acabava de descobrir i molts pacients morien, encara que l'operació s'hagués desenvolupat amb èxit. Still va haver de presenciar nombroses tragèdies humanes, ja que va prestar servei a l'exèrcit durant la guerra de Secessió com a cirurgià. Això sumat a la pèrdua de tres dels seus fills per una epidèmia de meningitis, va

A.G. és llicenciada en osteopatia per l'European School of Osteopathy (Maidstone, Anglaterra), diplomada en fisioteràpia per la Universitat Ramon Llull (Barcelona), i tutora de pediatria a la Unitat Assistencial d'Osteopatia (USP Institut Universitari Dexeus - ICATME, Barcelona).

D.M. és llicenciada en osteopatia per la British School of Osteopathy (Londres, Anglaterra), diplomada en fisioteràpia per la Universitat de la Corunya, i tutora de pediatria a la Unitat Assistencial d'Osteopatia (USP Institut Universitari Dexeus - ICATME, Barcelona).

Correspondència:

g_ainho@hotmail.com

deboraminguez@hotmail.com

Treball rebut: 12-01-2006. Treball acceptat: 23-01-2006.

Goenaga A, Mínguez D.
Osteopatia. Què és i quines aplicacions té en la pediatria.
Pediatr Catalana 2006; 66: 77-80.

contribuir a la desil·lusió respecte a la seva professió. Va ser llavors que va decidir ampliar els seus estudis sobre el cos humà, que va concloure en una nova manera d'entendre el funcionament del cos i el concepte de salut i malaltia.

A. T. Still va denominar aquesta nova filosofia de diagnòstic i tractament amb el terme osteopatia, que procedeix del grec, i que literalment significa 'malaltia de l'os'. No obstant això, Still va donar-li l'accepció de "sofriment de l'estructura", ja que un dels principis fonamentals de l'osteopatia és considerar el cos com una unitat en la qual l'estructura i la funció són interdependents.

Principis en els quals es basa

Va ser el 1874 que l'osteopatia va començar a perfil·lar-se com una nova forma de medicina basada en principis naturals.

El primer d'aquests principis és que el cos humà és una unitat, és un organisme integrat en el qual cap part funciona de manera independent. El punt de vista holístic, atribuït a Hipòcrates, reconeix que el cos no és només una xarxa de compartiments independents, sinó una comunitat d'òrgans i sistemes complexament interrelacionada. Cadascun contribueix al funcionament de l'altre –són interdependents entre ells–, i es desenvolupen compensacions per poder complir amb les constants demandes d'estrès que vénen tant del medi intern com de l'extern.

Malgrat la tendència comuna d'aïllar la malaltia a una àrea concreta del cos, els osteòpates reconeixen que quan el cos està malalt, està malalt en la seva totalitat. Pot ser que el centre o focus de la malaltia se circumscriuï a una zona determinada, però els efectes es noten a tot el cos; és la globalitat del cos, a través dels sistemes circulatori, endocrí i nerviós, el que s'engega per sobreposar-se a aquesta patologia o disfunció.

El segon principi fa referència a l'homeòstasi i puntualitza que el cos mobilitza nombrosos recursos per mantenir l'equilibri intern, mantenint la tendència a auto-regular-se i autocurar-se davant l'estrès i la malaltia.

Els osteòpates, aplicant el coneixement que tenen en fisiologia, reconeixen que la salut i la malaltia no són condicions distintes, separades i diametralment oposades, sinó extrems d'un mateix espectre. El cos, més

que estar sa o malalt, està constantment fluctuant entre els dos estats, està submergit en una lluita constant per adaptar-se a les necessitats sempre canviants de l'entorn intern i extern. Mitjançant el canvi i el moviment constant, el cos cerca neutralitzar i equilibrar les contínues demandes físiques i psíquiques a les quals es veu sotmès. És aquesta habilitat del cos per adaptar-se i fluctuar la que determina el grau i l'estat de salut.

El tercer principi estableix que el funcionament correcte de tots els òrgans i sistemes corporals depèn de les forces integradores dels sistemes nerviosos i circulatori.

La sang aporta nutrients i oxigen a cadascuna de les cèl·lules i elimina els productes de rebuig. Però la sang és alguna cosa més que un simple vehicle de transport: al seu pas pel cos connecta i integra la funció de les diferents parts, i fa que l'organisme funcioni i respongui com una unitat. De la mateixa manera, la funció del sistema nerviosos també és integradora, i no només es redueix a activar o inhibir l'acció cel·lular individual.

Així doncs, el principi bàsic de l'osteopatia és senzill: la vida és moviment. Cadascuna de les estructures i els òrgans que componen el nostre organisme han de tenir una mobilitat correcta. Si una estructura sofreix una alteració en aquest sentit, la seva funció es veurà modificada i en quedaran afectades la fisiologia i la capacitat compensatòria, cosa que acabarà tenint efectes a tot el cos. L'osteòpata treballa amb les mans i ajuda l'estructura afectada a recuperar una mobilitat correcta, d'aquesta manera no hi haurà obstacles per a la bona circulació dels fluids corporals i de les vies de conducció nerviosa. La nutrició i l'excreció cel·lulars funcionaran millor i s'estimularan o facilitaran les forces curatives espontànies. En conclusió, l'osteòpata no guareix, sinó que ajuda a potenciar la capacitat autocurativa del cos.

L'osteopatia és un sistema de medicina manual que, a través del moviment del cos humà, permet ajudar a recuperar i mantenir la seva funció normal, perquè sigui capaç d'ajudar-se a si mateix enfront de l'estrès, d'un trauma o una malaltia, i millorar no només l'estat actual de salut, sinó inhibir també possibles descompensacions. L'osteopatia en la pediatria arriba a la màxima expressió com a medicina preventiva.

Mecanismes d'actuació

La filosofia osteopàtica implica que hi ha algun tipus de comunicació entre el soma i les vísceres i viceversa; una hipòtesi que Still va plantejar fa més d'un segle i que en els nostres dies ja ha estat provada pels avenços científics.

Un concepte bàsic que maneja l'osteopatia és la «facilitació espinal», que postula que un estrès d'una intensitat i/o durada suficient provocarà canvis qui-

mics en un segment espinal, cosa que disminuirà el lliandar d'acció a través de neurones aferents sensibles i facilitarà l'activació de les interneurons i les motoneurons segmentals.

Les neurones implicades en aquest procés poden ser tant del sistema nerviosos perifèric o somàtic, com del sistema nerviosos autònom. Les connexions entre aquests dos sistemes provoca l'aparició de reflexos viscerosomàtics i somaticoviscerals, i fa que els efectes d'un trauma es puguin apreciar no només localment, sinó en àrees distals.

La resposta davant d'aquesta activació es tradueix en canvis tissulars que alteraran o impediran la funció dels components del sistema somàtic (muscular, articular, miofascial, visceral i les seves estructures vasculares, limfàtiques i neuronals). L'osteòpata pot palpar aquests canvis, i és el que anomena «disfunció somàtica» o «lesió osteopàtica».

Un altre model fisiològic que considera l'osteòpata a l'hora de valorar el pacient és la interacció entre els sistemes nerviosos, immune i endocrí, avui dia anomenat sistema neuroimmunoendocrí (SNIE). Qualsevol estímul potencialment nociu (trauma físic o psíquic, disfunció somàtica crònica, etc.) altera l'homeòstasi i activa la resposta general adaptativa (estrès), i modifica la fisiologia del SNIE, mitjançant un canvi en l'activitat de l'eix hipotalamohipofisà adrenal. Això normalment es tradueix en una facilitació de l'activitat del sistema nerviosos simpàtic. L'osteòpata pot dirigir-se a les tensions i els estrès musculoesquelètics, resoldre el component somàtic, i així influir favorablement en la funció neuroendocrina i del sistema immune.

El treball de l'osteòpata és trobar, mitjançant la palpació, les tensions tissulars que hi ha al cos del pacient, identificar els factors que les mantenen i hi predisposen el cos, amb l'objectiu de: 1) reduir l'input sensorial per equilibrar les accions reflexes nervioses; 2) millorar la fluctuació dels fluids corporals per millorar la nutrició cel·lular; i 3) restaurar la mobilitat funcional. D'aquesta manera hi haurà una reducció de la despesa energètica i el cos es podrà guarir a si mateix.

Les tècniques que un osteòpata utilitza són múltiples i molt variades, tant en la quantitat de moviment utilitzat, el teixit cap al qual van orientades, o en la subtilesa de l'aplicació i els efectes. Totes són maniobres fisiològiques que faciliten la mobilitat, ja sigui dels macromoviments com dels micromoviments que es manifesten en tots els teixits del cos.

Les maniobres utilitzades en pediatria entren dintre de les més subtils i s'anomenen funcionals, un terme que agrupa l'osteopatia cranial, visceral, la tècnica de balanç lligamentós, la tècnica de balanç membranos i la tècnica funcional pròpiament dita, entre altres. Totes aquestes tècniques són maniobres suaus i respectuoses amb els teixits.

En què consisteix el tractament

Quan es visita un osteòpata, aquest comença fent una història clínica exhaustiva, i pregunta no només sobre el motiu de consulta, sinó que també fa una revisió general dels sistemes, estat general de salut, l'historial mèdic (malalties, traumes, operacions...) i els hàbits de vida (dieta, exercici...). D'aquesta manera, el professional podrà aconseguir la major quantitat d'informació sobre les possibles causes del problema i els factors que el mantenen i hi predisposen. En l'àrea de la pediatria és important, a més, conèixer el desenvolupament de l'embaràs, com va ser el procés del naixement, el creixement físic i el desenvolupament psicomotor, ja que poden ser origen o indicadors de l'existència de tensions tissulars.

Una vegada acabada la història clínica, l'osteòpata fa un examen manual minuciós, al final del qual determinarà quina estructura es troba en disfunció i establirà un diagnòstic osteopàtic. Serà llavors quan per mitjà de maniobres manuals reharmonitzarà els desequilibris oposats i permetrà a l'organisme mobilitzar les seves forces d'autocuració.

Indicacions terapèutiques en pediatria

L'osteopatia és especialment apropiada per als nadons i els infants. En cap altra època de la vida tenen tant efecte les influències internes i externes com entre el naixement i la pubertat. En cap altra fase del desenvolupament l'organisme experimenta uns canvis anatòmics, fisiològics i psíquics tan grans. La medicina osteopàtica ofereix, sobretot en els infants, el gran avantatge de poder actuar de manera preventiva, i pot representar un gran èxit en el tractament de malalties infantils, tant les que tenen un origen genètic o embrionari, com les derivades del procés de gestació i el part. No obstant això, no s'hauria de malinterpretar com una alternativa a la medicina pediàtrica ortodoxa, sinó com un complement d'ajuda.

A l'hora de referir-se a les indicacions terapèutiques en osteopatia pediàtrica, el primer que cal tenir en compte és comprendre les necessitats i les problemàtiques més comunes que tenen lloc en aquest període.

El disseny de la naturalesa per al procés del naixement és enginyós i eficient, però quan les coses no van bé, els efectes poden ser molt traumàtics, ja que les forces compressives a les quals el nadó està exposat durant el seu pas pel canal del part són considerables. Aquestes forces poden deixar limitacions i tensions en el moviment dels teixits, afectar la funcionalitat i crear compensacions i problemes.

Els problemes més freqüents que apareixen a causa d'aquestes tensions són dificultats en el mecanisme de lactància, en la deglució, irritabilitat de l'estómac i còlon, regurgitacions i/o vòmits, còlics, el nadó irritable, alteracions del son, hiperactivitat, etc.

En el cas d'una cesària sembla que, gràcies al procediment, aquestes forces compressives poguessin ser eliminades i així evitar conseqüències negatives, però hi ha altres factors que cal tenir en compte. Pot ser que el cap del nadó hagi quedat embussat a la pelvis materna suportant intenses forces compressives, o que hagi sofert estrès fetal que hagi fet necessària la cesària. A més, hi ha la creença que el nadó necessita la compressió mecànica en el canal per estimular adequadament el començament de la vida, transformant en acció física l'alt nivell d'hormones de l'estrès rebut per la seva mare. L'observació revela que la primera respiració que reexpandeix totes les estructures del cos no és tan profunda en els casos de cesària.

L'infant creix i es desenvolupa mitjançant el moviment. Si hi ha tensions tissulars que impedeixen o disminueixen la possibilitat d'asseure's, gatejar, moure un braç, caminar, etc., podria ser que l'infant no pogués desenvolupar-se de manera òptima.

A més, aquestes tensions podrien provocar per exemple:

- Un drenatge del cap incorrecte, i causar otitis de repetició.
- Un posicionament del cap incorrecte pel que fa al coll, i causar asimetries en la musculatura extrínseca de l'ull i, per tant, problemes de visió.
- Una congestió toràcica que podria derivar en bronquitis crònica o fins i tot pneumònia.
- Un desequilibri pèlvic que derivés en una escoliosi idiopàtica amb tots els problemes que comporta.
- Una alteració de la resposta immune que causaria infeccions repetitives o al·lèrgies.
- Una asimetria en el moviment de la mandíbula, i provocar una mala oclusió bucal i la necessitat de corregir mitjançant l'ús d'ortodòncia.
- Una facilitació espinal a nivell de T10-L2 que explicaria la síndrome del còlon irritable.

L'osteopatia estaria indicada en tots aquests casos, però és important recalcar-ho, no és la solució a tots els problemes de salut sinó un complement d'ajuda. La col·laboració de l'osteòpata amb el metge i altres professionals de la salut, no només és necessària i desitjable, sinó imprescindible per descartar qualsevol contraindicació possible a la teràpia manual, i procurar un abordatge més integral a l'infant.

L'osteopatia tampoc no és una recepta manipulativa que cal aplicar en una disfunció o malaltia concreta, sinó que és un tractament integral que s'adapta a cada persona, al seu moment i situació particulars. Precisament per això l'osteopatia té escasses contraindicacions. Quant als efectes secundaris, després del tractament i a causa dels canvis que tenen lloc, el nen es pot trobar més cansat o més irritable de l'habitual, però això és totalment temporal.

Qui la practica

El desenvolupament de l'osteopatia ha estat significativament diferent als Estats Units i a Europa. Als Estats Units l'osteopatia va disposar d'una base legal des dels inicis, i els graduats obtenien una llicenciatura en Medicina Osteopàtica. A Europa, en canvi, l'evolució ha estat una mica diferent. Al Regne Unit, per exemple, on està completament legalitzada, estructurada i validada, fan falta 4 anys d'estudis universitaris per poder llicenciar-se i exercir com a osteòpata. L'evolució de l'osteopatia a Espanya ha estat una mica més lenta, i és ara quan comença el procés de regularització, especialment a Catalunya. Ara per ara, la formació osteopàtica espanyola té el format de postgrau en osteopatia per a metges i fisioterapeutes, i els alumnes han de cursar 4 anys a temps parcial per diplomar-se i poder exercir. Però el buit legal en el qual ha estat sumida l'osteopatia fins ara, ha donat via lliure a l'existència de diferents cursos d'aquesta disciplina en els quals la formació pot ser insuficient, i per això és sempre important cerciorar-se de la formació que ha rebut l'osteòpata. L'osteopatia no és només l'aplicació d'una sèrie de tècniques, i per això el terapeuta ha d'entendre la filosofia, tenir un sentit del tacte altament entrenat, un gran coneixement d'anatomia, embriologia, fisiologia, patologia, medicina clínica i psicologia. D'aquesta manera, l'osteòpata serà un terapeuta eficaç i eficient en el tractament manual, a més de competent per poder decidir quan aquest tractament és adequat, i quan el pacient necessita ser referit a un altre especialista més adequat. En definitiva, el tacte és l'eina de l'osteòpata, i la ciència la seva base. Però és la relació entre l'osteòpata i el seu pacient el que converteix l'osteopatia en tractament osteopàtic. És una trobada humana, més enllà del succés mecànic, perquè el tacte és una forma poderosa de sanació i de comunicació, capaç d'establir una contenció no només tissular, sinó també emocional.

Adreces útils i més informació

- Escola d'Osteopatia de Barcelona
Rbla. Sant Just, 6
Sant Just Desvern
08960 Barcelona
Tel: 93 480 25 15
- Unitat Assistencial d'Osteopatia. USP Institut Universitari Dexeus. ICATME
C/ Iradier, 3
08017 Barcelona
Tel: 93 205 43 62

Pàgines web

- Escola d'Osteopatia de Barcelona:
www.eobosteopatia.com
- Registre dels osteòpates d'Espanya:
www.osteopatas.org
- European School of Osteopathy: www.eso.ac.uk
- British School of Osteopathy: www.bso.ac.uk
- Osteopathic Centre for Children: www.occ.uk.com
- General Osteopathic Council:
www.osteopathy.org.uk
- The Sutherland Society: www.cranial.org.uk
- Pediatric Holistic Medicine:
www.phm.medem.com